

Борець за чисті й світлі ідеї

5 СЕРПНЯ ВИПОВНИЛОСЯ 110 РОКІВ

ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ БОРИСА АНТОНЕНКА-ДАВИДОВИЧА.

Михайло ПОПІЛЬЮХ,

учитель української мови та літератури
Пологівської ЗОШ ІІІ ступенів
Охтирського району, член Національної
спілки журналістів України, краєзнавець.

Борис Дмитрович Антоненко-Давидович (1899-1984) - лауреат Державної премії імені Т. Г. Шевченка, славний син України, видатний письменник, публіцист, критик, мовознавець, громадський діяч, активний учасник дисидентського Руху опору, духовний лідер і наставник «шістдесятників». Він - людина героїчного духу і водночас трагічної долі, належав до тієї когорти наших співвітчизників, для яких національна ідея, за його ж зізнанням, «була понад усе, навіть понад власне життя», і який усього себе, до останнього подиху, віддав безкомпромісній боротьбі з тоталітарною системою за щастя свого народу в соборній, самостійній, незалежній демократичній Україні.

Після закінчення у 1917 році Охтирської гімназії навчався на природничому відділі фізико-математичного факультету Харківського університету, але невдовзі перевівся на історико-філологічний факультет Київського університету. Через матеріальні негаразди та часту зміну влад офіційної вищої освіти так і не здобув - науки довелося опанувати самотужки.

Працювати почав з 18 років санітаром-дезінфектором, учителем. У 1920 - 1921 рр. як член КП(б)У завідував Охтирським повітовим відділом народівств. Восени 1921 року виїшов із КП(б)У і вступив до Української комуністичної партії (УКП). Та, переконавшись у марності й хибності її діяльності, вже восени 1923 року виїшов із УКП.

Помітним явищем у літературі 20-х років ХХ століття в Україні була повість Бориса Антоненка-Давидовича «Смерть» (1928), яка

Звільнившись 20 травня 1947 року, Борис Дмитрович жив у Красноярському краї (Росія). Згодом повернувся до України й працював фельдшером на Вінниччині. Та недовго вітшався рідною землею: 6 липня 1951 року був заарештований МДБ УРСР за «антирадянську діяльність», а 21 листопада того ж року особлива нарада при міністрі Держбезпеки СРСР ухвалила: «Антоненка-Давидовича за належність до антирадянської терористичної організації та націоналістичну діяльність заслати на поселення в Красноярський край під нагляд органів МДБ».

1 вересня 1954 року це фактично довічне заслання було знято, а 29 грудня 1956 року ухвалою Військової комісії Верховного суду СРСР письменника реабілітовано.

...Охтирка, Охтирщина дали письменникові багатоглибкий матеріал для зображення

Нія 1899 року у передмісті Ромен-Засулли, у сім'ї робітника-залізничника Дмитра Олександровича Давидова і Юлії Максимівни Яновської (Антоненко-Давидович - це одночасно і псевдонім, і прізвище його пращів - реєстрових козаків Антоненків). Дитячі роки провів у Брянську (Росія), де батько працював машиністом на залізниці. Через те й мовою Борисового дитинства була російська. Батько потрапив у катастрофу пасажирського поїзда, якого він сам. Так знає навдивві залізнично, що кинув її і переїхав з родиною до Охтирки. Тут він довгий час працював електриком і кіномеханіком, аж поки пішов на Першу світову війну, наприкінці якої пропав безвісти.

Борис був одинаком у сім'ї, і батько, силкуючись вивести сина «у люди», віддав його до Охтирської гімназії, де майбутній письменник почав писати російською мовою. В гімназійному журналі «Школьный луч» 1916 року був опублікований його нарис «Моя поїздка на Кавказ». Про цю друковану річ казали, що в ній є «здатки» літературних здібностей. Кілька віршів відрукував петербурзький журнал «Ученик». Українською мовою Б. Антоненко-Давидович почав писати 1921 року, дебютувавши оповіданням «Останні два», надрукованим 1923 року в київському журналі «Нова громада». Співробітництво з цим часописом, а також «Життя і революцією», харківським «Червоним шляхом» продовжував і далі. Часто виступав під псевдонімами Богдан Вірний, Петро Котик, Антоненко Б., Богдан Шестерня. Своє літературне «хрещення» письменник пройшов у літературній організації «Ланка», заснованій 1924 року (в 1926 - 1929 рр. дістала назву «МАРС» - «Майстерня революційного слова»).

Письменник у майбутньому. У ній Борис Дмитрович дослідив процес нищення національної свідомості й гідності й гегемонії, деградації її в безбаччєннів-манкуртів. Повість «Смерть» і збірка літературних репортажів «Землею українською» (1930) були піддані нищівній критиці. Автора публічно звинувачували у «неприхованому націоналізмі» та інших твоях «гріхах». Життя письменника матеріально і морально стало нестерпним. Він виїхав до Алма-Ати, де влаштувався працювати редактором у Держкрайвидав.

Після вбивства 1 грудня 1934 року С. Кірова в країні почалися жорстокі репресії й арешти. 2 січня 1935 року заарештували в Алма-Аті й Антоненка-Давидовича. Під конвоем його відправили до Києва.

На допитах письменник тримався мужньо й гідно. Слідчому НКВС Хаєту ні жорстокими тортурами, ні солодкими лежобіццями не вдалося зламати волю мужньої й чесної людини, яка не визнала за собою жодної провини і не сказала нічого злого про своїх друзів. Слідчий Хаєт побачив, що в особі Антоненка-Давидовича він зустрів «стійкого, закоренілого ворога». Сталінським опричникам довелося застосувати до письменника стандартне звинувачення у належності до контрреволюційної організації УВО (Української військової організації), яка нібито прагнула силою зброї повалити радянську владу в Україні й готувала й індивідуальний терор проти Компарції і Радянської держави.

На підставі цієї фальшивки Бориса Антоненка-Давидовича 23 вересня 1935 року було засуджено на 10 років виправних таборів, а 20 травня 1937 року відділення крайсуду Бамлагу НКВС СРСР засудило його вдруге на 10 років (за ст. 58-10, ч.1).

творити, правила за своєрідним «творчим Клондайком». З осені 1921 року, виїхавши на заслання з цього слобожанського краю, письменник не поривав зв'язків з ним, повсякчас лишив думкою сюди. Борис Дмитрович завжди вважав своєю батьківщиною Охтирку, а не роменське Засулля. Охтирка й Охтирщина фігурують у багатьох його творах: повісті «Смерть», оповіданнях «Промітивні», «Сонячні плями», «Останні два», «Нерозгадана таємниця тов. Бурдуна», у квітці вибраного «На довгій ниві», в автобіографічному нарисі «Про самого себе», автобіографічній повісті «Удосвіта», у цікавих збірках статей «Про що й як», «В літературі і коло літератури».

Майстер пера, тонкий знавець мови Б. Антоненко-Давидович, глибоко працюючи на літературній ниві, створив цілу низку чудових творів, серед яких - драма «Людські абсурди», романи «За ширмою», «Нашидди пращів» - перша частина задуманої, але не завершеної трилогії «Січ-Мати», повість-есе «Що живе й по смерті», цикл «Сибірські новели», спогади «СВУ», «Нове в політиці й медицині», «Кий гетьманський», «Почему я пишу по-українски?», «Курйозні зустрічі на довгій життєвій дорозі», публіцистичні твори: «Воскресіння Шельменка», «Хахли» й «кацапи», «Берестечко», «За коміям ситуації, а не вислоу». Дбаючи про розвиток і багачення української мови, Борис Антоненко-Давидович як високоосвічений носій цієї мови, філолог, стиліст написав книгу-порадницю «Як ми говоримо». Письменник багато перекладав з російської та німецької мов.

Помер Б. Антоненко-Давидович 8 травня 1984 року. Але він назавжди залишиться в історії нашого благодатного краю, у серцях вдячних земляків.